

РОЛЬ І МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Коваленко О.В., доктор економічних наук, доцент, професор кафедри «Економіка підприємства»,
Запорізька державна інженерна академія

Зайцева М.О., магістр, Запорізька державна інженерна академія

Коваленко О. В., Зайцева М. О. Роль і місце економічної діагностики на підприємстві.

Сьогодні різко зростає відповідальність та самостійність підприємств щодо розробки і прийняття управлінських рішень, які мають забезпечувати подальшу ефективну їх діяльність. Забезпечити ефективне управління можна лише за допомогою комплексного аналізу та діагностики господарської діяльності підприємства, що відповідає сучасним вимогам розвитку економіки. Конкурентна ситуація, в якій сьогодні доводиться здійснювати господарську діяльність вітчизняним підприємствам будь-якої форми власності та галузевої приналежності є доволі нестабільною, хиткою, не прогнозованою і абсолютно не позбавленою впливу несприятливих зовнішніх чинників. Відтак підприємство постає зовсім незахищеним в необмеженому конкурентному просторі, а відсутність досконалих методів державного регулювання і сприятливої політики протекціонізму поглиблює і без того доволі складну ситуацію. В таких умовах підприємству ні на кого покластися, окрім як на себе, залучивши до своєї діяльності досвідчених спеціалістів, здатних моделювати варіативний розвиток підприємства в конкурентному середовищі та прогнозувати наслідки будь-якого здійсненого керівництвом кроку у вигляді прийнятих рішень. Економічна діагностика, має бути однозначною, обґрунтованою та достовірною процедурою, оскільки від неї залежить подальший напрям дій. Будь-який невірний поставлений діагноз може звести нанівець всі зусилля і сподівання підприємства на ринку в пошуку стабільності чи кращих перспектив. Діагностичні процедури повинні включати значний перелік різних методик для визначення стану кожної складової підсистеми і кожного структурного елемента суб'єкта господарювання, що створює передумови їх точної оцінки.

Коваленко Е. В., Зайцева М. А. Роль и место экономической диагностики на предприятии.

Сегодня резко возрастает ответственность и самостоятельность предприятий по разработке и принятию управленческих решений, которые должны обеспечивать дальнейшую эффективную их деятельность. Обеспечить эффективное управление можно только с помощью комплексного анализа и диагностики хозяйственной деятельности предприятия, отвечающих современным требованиям развития экономики. Конкурентная ситуация, в которой сегодня приходится осуществлять хозяйственную деятельность отечественным предприятиям любой формы собственности и отраслевой принадлежности, мягко говоря, довольно нестабильная, неустойчивая, непрогнозируемая и абсолютно не лишена влияния неблагоприятных внешних факторов. Поэтому предприятие становится совершенно незащищенным в неограниченном конкурентном пространстве, а отсутствие совершенных методов государственного регулирования и благоприятной политики протекционизма углубляет и без того достаточно сложную ситуацию. Таким образом, получается, что в таких условиях предприятию ни на кого положиться, кроме как на себя, привлекая к своей деятельности опытных специалистов, способных моделировать вариативное развитие предприятия в конкурентной среде и прогнозировать последствия любого совершенного руководством шага в виде принятых решений. Экономическая диагностика, должна быть однозначной, обоснованной и достоверной процедурой, поскольку от нее зависит дальнейшее направление действий. Любой неверно поставленный диагноз может свести на нет все усилия и надежды предприятия на рынке в поиске стабильности или лучших перспектив. Диагностические процедуры должны включать обширный перечень различных методик для определения состояния каждой составляющей подсистемы и каждого структурного элемента предприятия, что создает предпосылки их точной оценки.

Kovalenko O. V., Zayceva M. A role and place of economic diagnostics are on an enterprise.

Responsibility and autonomy of enterprises for the development and management decisions is growing extremely nowadays, what should provide further effectiveness of their activities. Ensure effective management is possible only through a comprehensive analysis and diagnostics business enterprise that meets modern requirements of economic development. The competitive situation in which today must engage in economic activities domestic enterprises of any form of ownership and industry sector is quite unstable, shaky, unpredictable and completely devoid of adverse external factors. Therefore, the company appears quite vulnerable to unlimited competitive space, and lack of improved methods of state regulation and favorable policy protectionism deepens an already tough situation. In such circumstances, company cant relied on anyone except themselves, involving the activity of experienced professionals that can simulate variable development of the company in a competitive environment and to predict the consequences of any move made by management in the form of decisions. Economic diagnostics must be unambiguous, reasonable and reliable procedure because it depends on the further course of action. Any incorrectly diagnosed can negate all the efforts and aspirations of the enterprise market in searching of stability or the best prospects. Diagnostic procedures should include a long list of different methods to determine the state of

each component subsystems and each structural element of the entity that creates the preconditions to accurate assessment.

Постановка проблеми. Рівень розвитку економіки вимагає від господарюючих суб'єктів дотримання певних правил для успішного функціонування в ринковому середовищі. Це зумовлює застосування різних методів економічного і фінансового аналізу для оцінки їх діяльності при прийнятті управлінських рішень. Саме в таких умовах актуальності набуває своєчасне виявлення певних ознак, що свідчать про ступінь розвитку підприємства в певний момент часу за допомогою охоплення найбільш детальної і достовірної інформації. Такі обставини сприяють пошуку нових підходів до вивчення стану суб'єктів господарювання і появи економічної діагностики як нового способу оцінки аналітичної інформації. Крім того, її застосування дозволяє своєчасно виявити додаткові резерви розвитку підприємства або вказати на їх відсутність. Тому для кращого розуміння актуальності і сутності досліджуваного поняття варто зупинити увагу на розгляді й аналізі наукових публікацій, що висвітлюють дане питання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічні засади економічної діагностики стану підприємства викладені в працях вітчизняних і закордонних вчених. Зокрема, вивченню актуальності та розкриттю сутності досліджуваного явища приділили увагу Гетьман О.О., Євдокимова Н.М., Кірієнко А.В., Савчук В.П., Чумаченко М.Г., Шаповал В.М. та інші. Слід відмітити розбіжність і неоднозначність у думках дослідників даного питання і як наслідок появу численної кількості підходів і методик. Таким чином, більш детальне вивчення наукових положень щодо діагностики дозволить краще розглянути теоретичні аспекти та зробити практичні висновки.

Метою статті є поглиблення теоретико-методологічних засад ролі і місця економічної діагностики на підприємстві. У наукових дослідженнях, що присвячені економіці підприємства, немає єдиного визначення економічної діагностики. Різні підходи щодо цього питання зумовлені неоднозначністю в думках дослідників. Термін "діагностика" запозичений з медицини. Слово "діагноз" (від грецького "diagnosis") означає розпізнавання, визначення, тобто процес дослідження об'єкта діагнозу з метою одержання результату - діагнозу - висновку про стан об'єкта. Економісти дають різні визначення досліджуваного поняття. Так, Герасимчук В.Г. вважає, що діагностика передбачає визначення суті та особливостей проблеми на основі всеохоплюючого аналізу, застосовуючи певний набір принципів та методів його проведення. Раппопорт В.Ш. пропонує таке визначення: «Діагностика – управлінська робота з виявлення проблем і вузьких місць системи управління підприємством». На думку Е.М. Короткова, діагностика – це визначення стану об'єкта, предмета, явища чи процесу управління за допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур, виявлення в них слабких ланок та «вузьких місць» [6, С. 118].

Гостяєв Д.В. дав таке визначення: економічна діагностика підприємства – це комплексний аналіз і оцінка економічних показників роботи підприємства на основі вивчення окремих результатів, неповної інформації з метою виявлення можливих перспектив його розвитку і наслідків поточних управлінських рішень. Як підсумок діагностики на основі оцінки стану господарства та його ефективності робляться висновки, необхідні для прийняття рішень при цільовому кредитуванні, про купівлю чи продаж підприємства, про його закриття і т.п. Сутність діагностики полягає в виявленні негативних змін в досліджуваній системі та встановленні діагнозу. Більш точна оцінка досягається вивченням всієї сукупності елементів системи. Економічна діагностика покликана визначати найбільш перспективний напрямок у практиці аналізу за рахунок органічного поєднання в економічних дослідженнях методів економіко-статистичного моделювання, теорії дослідження систем і оптимізації економічних показників роботи підприємства [2].

Економічна діагностика близька до економічного аналізу, але вони розрізняються за цілями, завданнями, інструментарієм. Аналіз встановлює кількісне значення параметрів, виявляє відхилення різних параметрів від норми. Діагностика, яка орієнтована на пізнання економічних протиріч, основну увагу приділяє інтерпретації тих або інших економічних результатів діяльності підприємства [6, С. 118].

Синтез різних видів діагностик дозволить найбільш повно й реально відзвітувати про стан підприємства, оскільки діагностика не тільки «розпізнає» стан досліджуваного об'єкта, а й визначає причини виникнення даного стану (діагноз), що з огляду на сучасний загальноекономічний хаос є досить важким процесом. На цей час склалося кілька концепцій діагностики, в кожній з яких існують свої об'єктивні особливості. До них відносяться такі концепції, як аналітична, консалтингова, інформаційна, антикризова (рис. 1).

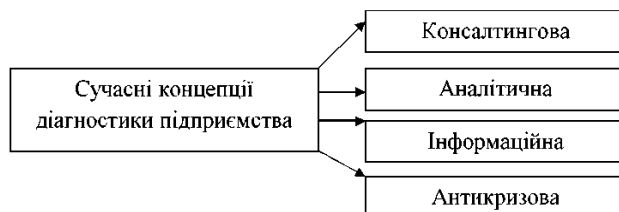

Рис. 1. Сучасні концепції діагностики підприємства [4, С. 20]

Своєчасна, повна й достовірна інформація про стан підприємства визначає майбутню стратегію поведінки підприємства. Сучасна діагностика повинна не тільки забезпечувати інформацією про стан справ на підприємстві, а й ідентифікувати несприятливі тенденції [4, С. 19-20].

У складі економічної діагностики також виділяють діагностику фінансового стану підприємства. В основі фінансового аналізу лежить аналіз і керування фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання. Діагностика фінансового стану значно розширює коло проблем для вивчення і, отже, дозволяє вирішувати більш складні проблеми стратегічного характеру. Під фінансовим станом підприємства розуміють рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [9, С. 385].

Таблиця 1 - Сучасні методи діагностики фінансового стану підприємства [5, С. 259]

Групи методів	Назва методу	Використання методу
Загальнонаукові методи	Дедукція	Формування завдань дослідження об'єкта
	Індукція	Представлення результату дослідження завдань
	Аналіз	Дослідження кожної складової частини об'єкта
	Синтез	Загальна оцінка об'єкта
	Логіка	Визначення послідовності проведення дослідження об'єкта
	Рефлексія	Передбачення результатів дослідження в майбутньому
Методи стратегічного аналізу	SWOT-аналіз	Виявлення сильних та вразливих якостей підприємства, можливостей і загроз для досліджуваного об'єкта
	Бенчмаркінг	Оцінка конкурентоспроможності підприємства, що полягає у зіставленні характеристик певного підприємства – конкурента, який досяг їх найкращого рівня
	Метод Дельфі	Організація системи збору експертних оцінок, їх математико-статистичної обробки та послідовного коригування на основі результатів кожного з циклів обробки (на практиці не більше чотирьох)
	Метод круглого столу	Обговорення спеціальною комісією проблем з метою узгодження поглядів і відпрацювання єдиної спільної думки
	Рейтинг	Індивідуальний числовий показник оцінки діяльності підприємства на певний момент часу, який виводиться в результаті підсумків опитувань експертів
	Карта стратегічних груп	Структура галузі у розрізі груп підприємств, що дотримуються однакової чи подібної стратегії за стратегічними показниками
Методи економічного аналізу	Порівняння	Порівняння складових між собою за різними критеріями
	Використання абсолютних, відносних і середніх величин	Розрахунок показників для дослідження об'єкта
	Елімінування	Виключення з аналізу малозначущих або постійних елементів для виявлення змінних елементів
	Балансовий метод	Аналіз забезпечення і використання трудових, техніко-технологічних, інформаційних фінансових ресурсів об'єкта
	Графічний метод	Графічне оформлення результатів дослідження
	Табличний метод	Табличне представлення числової інформації
Економіко-математичні методи	Факторний аналіз	Виявлення і оцінка основних складових об'єкта
	Кластерний аналіз	Класифікація об'єктів аналізу за окремими ознаками
	Метод інтегрального оцінювання	Представлення інтегральної оцінки рівня досліджуваного об'єкта

Сучасні методи діагностики можна класифікувати по чотирьох групах (табл. 1). Залежно від методики дослідження оціночних показників у перебігу діагностики використовується: динамічний (ретроспективний) аналіз, порівняльний аналіз, еталонний аналіз, дисперсійний аналіз, кореляційно-регресійний аналіз, кластерний аналіз. Ретроспективний аналіз передбачає вивчення показників у динаміці та вимірювання взаємозв'язків за даними динамічних рядів. Порівняльний аналіз – зіставлення фактично досягнутого значення показника із середньогалузевим або середнім по групі аналогічних підрозділів чи підприємств. Дисперсійний (варіаційний) аналіз дає змогу визначити відхилення одного показника від іншого за варіюючими ознаками та його залежності від цих ознак, а кореляційно-регресійний аналіз застосовується при визначенні а кореляційно-регресійний аналіз застосовується при визначенні залежності змінної від однієї або декількох незалежних змінних, виявлення тенденцій розвитку елементів ринку під впливом відібраних факторів. Кластерний аналіз передбачає поділ сукупності об'єктів на окремі, більш-менш однорідні групи [5, С. 257-258].

У більш широкому розумінні розпізнавання слід розглядати як складний процес дослідження, включає в себе встановлення фактів появи певних симптомів, а також включають аналітичну і синтетичну діяльність, пов'язану з встановленням та описом ознак, що характеризують нормальний стан і недоліки організованої системи, їх класифікацію за напрямками, видами та ін.

Розпізнавання підпорядковане цілям практичного вивчення або відстеженню досліджуваного об'єкта. Такий підхід до розуміння процесу розпізнавання найбільш близький до визначення сутності дефініції «Діагностика». Оскільки діагностика дозволяє розпізнати проблеми, зумовлені побудовою системи, особливостями зовнішнього середовища і характером взаємодії з нею. А в економічних системах цілями є розпізнавання стану економічного суб'єкта, відхилення від норми параметрів ефективного функціонування організації під впливом зовнішнього середовища різних рівнів. Оцінити стан в комплексі,

виявити проблемні тенденції можливо за допомогою сукупності методик економічної діагностики, що в свою чергу підвищує її значущість на сучасному етапі розвитку ринкових відносин [7].

Висновки. В процесі управління підприємством економічна діагностика повинна застосовуватися безперервно, так як вона дозволяє виявляти нові тенденції в роботі суб'єкта господарювання, що потребують внесення змін в оперативне управління його фінансовою і господарською діяльністю. Вона націлена на внутрішніх користувачів підприємства, так як первинна інформація повинна носити детальний, і отже, конфіденційний характер. На основі аналізу і синтезу статистичної інформації з метою своєчасного виявлення недоліків та переваг розвитку підприємства на певному етапі діагностика дозволяє якнайширше охопити проблемні питання. Саме це й відіграє важливу роль при виборі методу оцінки діяльності підприємства та надає перевагу економічній діагностиці у порівнянні з іншими підходами аналізу й обробки економічної інформації.

Список використаної літератури:

1. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економічна діагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.
2. Гостяев Д.В. Экономическая диагностика и экономический анализ: сходства и различия. [Електронний ресурс]. - <http://journal-ael.intelbi.ru/main/wp-content/uploads/2011/11/Гостяев-Д.В.pdf>
3. Євдокимова Н.М., Кірієнко А.В. Економічна діагностика: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К. : КНЕУ, 2005. – 110 с.
4. Картохіна Н.В. Діагностика фінансового стану підприємства, як основа прийняття рішень у системі антикризового управління / Н.В. Картохіна // Формування ринкових відносин в Україні. - 2008. - №9 - с. 19 - 24.
5. Коваленко О.В. Антикризове управління : теорія, методологія та механізми реалізації / О.В. Коваленко. – Запоріжжя : ЗДІА, 2011. – 466 с.
6. Конспект лекцій з курсу «Економічна діагностика» (для студентів 5 курсу денної і 6 курсу заочної форм навчання спеціальності 7.050107, 8.050107– «Економіка підприємства») / Укл. : Глухарев С.М. – Харків : ХНАМГ, 2008. – 118 с.
7. Кузьмина Н.В. Сущность и место экономической диагностики в процессе управления предприятием. [Електронний ресурс]. - http://pk.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/2009/2_3/p_58_61.pdf.
8. Ткаченко А.М. Діагностика фінансової стабільності підприємства / Ткаченко А.М., Артьомова Н.О. // Держава та регіони: Сер. «Економіка та підприємництво» - 2006. - №4. - с. 354 - 358.
9. Юнік К.О. Діагностика фінансового стану суб'єкта господарювання / К.О. Юнік, А.М. Ткаченко // Матеріали XV наукової-технічної конференції студентів, магістрів, аспірантів і викладачів ЗДІА, 12-16 квітня 2010 р. – Запоріжжя, 2010. – Ч. V. - с. 384 – 386.

Ключові слова: економічна діагностика, фінансові показники, економічний аналіз, фінансова діагностика, методи діагностики.

Ключевые слова: экономическая диагностика, финансовые показатели, экономический анализ, финансовая диагностика, методы диагностики.

Keywords: economic diagnostics, financial performance, economic analysis, financial diagnostics, diagnostic methods.